

2009-05-19

Dnr 10-114/2009

Kulturdepartementet

103 33 Stockholm

Betänkande Kraftsamling! –(SOU 2009:15)

(Dnr Ku2009/272/KT)

Sammanfattning

- Naturhistoriska riksmuseet (NRM) ställer sig avvisande till ett inrättande av en samordningsfunktion enligt betänkandet, men vill samtidigt uttrycka ett starkt stöd för en fortsatt utvecklad samverkan mellan de statliga museiinstitutionerna.
- NRM avvisar därmed även förslagen till omfördelning av anslag.
- NRM ser gärna att samordning och samverkan utvecklas mellan museerna, men att det sker inom nuvarande myndighets- och förvaltningsstruktur.
- NRM anser att den besparingspotential som anges i betänkandet avseende central-museernas administration är överskattad.
- NRM ser positivt på förslaget att stärka och utöka Riksförbundet Sveriges Museers roll.

Naturhistoriska riksmuseets yttrande

Avsnitt 2.3 och 2.3.4 - Lån och depositioner samt Gallring

Naturhistoriska riksmuseet (NRM) tillstyrker att tydliga policier för lån och depositioner samt gallring är viktigt, men anser inte det nödvändigt att dessa policier är gemensamma för alla museer. Det är framförallt viktigt att göra skillnad på lån i vetenskapligt syfte och andra typer av lån.

Avsnitt 2.4 - Forskningsfrågor

Forskningen är en mycket central del av Naturhistoriska riksmuseets verksamhet och huvuddelen av museets personal arbetar inom forskningsavdelningen med forskning och samlingar. Således är den brist på forskning vid museerna som betänkandet tar upp inte särskilt träffande för Naturhistoriska riksmuseet (vilket också nämns i förbigående, dock ej i sammanfattningen). Det naturhistoriska museets verksamhet skiljer sig här starkt från det kulturhistoriska, i och med att kopplingen mellan samlingarna och forskningen är avsevärt tätare i det naturhistoriska museet. Samlingsvård och samlingsregi-

2009-05-19

Dnr 10-114/2009

strering, innebär i allmänhet ställningstaganden i taxonomiska och systematiska frågor som gör att verksamheten med automatik är närmare forskningen.

De brister i kontakter mellan universitet och museer samt de få forskningsmöjligheter som erbjuds vid museerna är inte en verklighet som Naturhistoriska riksmuseet befinner sig i. Museet har ett mycket väl fungerande och omfattande samarbete med universiteten. Museets professorer har viss tjänstgöringsskyldighet vid universiteten och museets forskare undervisar på ett flertal kurser på olika nivå inom museets ämnesområden (omkring 500-700 timmar per år). Dessutom handleder museets forskare ett antal forskarstuderande (i snitt ett fyrtiotal) och ca 10-15 fil dr eller fil lic examineras i samarbete med museet varje år. Museets samlingar utnyttjas flitigt av forskare vid såväl svenska som internationella universitet, vilket som nämns i utredningen bl.a. motiverat att EU erkänt museet som "Major Research Infrastructure", och många av museets forskningsprojekt sker i samarbete med universitetens forskare. Inom museet finns vidare en teknisk forskningsinfrastruktur i form av instrument som har världsklass.

Till skillnad mot vad som beskrivs som generellt för svenska museer har Naturhistoriska riksmuseet också ett omfattande internationellt samarbete inom europeiska globala samarbetsorganisationer och med forskningsinstitutioner. Detta sträcker sig långt utöver vad som sker inom ICOM, något som inte uppmärksammats i utredningen.

Naturhistoriska riksmuseet, i likhet med övriga naturhistoriska museer, särskiljer sig från andra museer bl.a. genom att ämnesområdet främst är naturvetenskapligt. Sålunda är såväl nulägesbeskrivningar som behov och strategier för framtiden inte i alla delar relevanta för museets verksamhet. Den naturhistoriska forskningens roll är oklar i betänkandet och det hade varit önskvärt om betänkandet i större grad hade analyserat de naturhistoriska museernas behov och lagt förslag i denna del också.

Bristen på insikt om den naturhistoriska museisfären är tydlig också i andra delar. Hela utredningen genomsyras av generaliseringar där alla museer likställs, trots att de naturvetenskapliga museerna har andra behov och inriktningar i bl.a. forskningsfrågor, vård och utnyttjande av samlingar, IT – infrastruktur, nationella och internationella samarbeten, kompetensförsörjning etc. Utredningen tar inte alls upp övriga naturhistoriska museers verksamheter och samlingar och inte heller de naturhistoriska museernas samarbetsorgan, NAMSA, som Naturhistoriska riksmuseet bildade i samband med att museet fick rollen som ansvarsmuseum. De behov inför framtiden som dessa museer kan identifiera kräver fortsatt samarbete, och skulle behöva säkrad finansiering.

I sammanfattningen nämns att samtliga centrala museer deltagit i framtagandet av PM *Forskning för kulturområdets behov* som utgör huvuddelen av museikoordinatorns förslag rörande forskning (bilaga 11). Det bör förtydligas att detta deltagande utgjordes av diskussioner vid ett antal möten som föregick koordinators PM, inte ett deltagande i dokumentets tillkomst och som framgår nedan har Naturhistoriska riksmuseet invändningar mot delar av detta PM.

I sammanfattningen sägs också att centralmuseerna kommer samarbeta för att utarbeta gemensamma forskningsstrategier. Eftersom Naturhistoriska riksmuseet främst har en naturvetenskaplig forskningsverksamhet anser museet att detta knappast skulle vara

2009-05-19

Dnr 10-114/2009

möjligt eller ens önskvärt. Museet har utvecklat och kommer fortsätta utveckla sin egen strategi utifrån ämnesområdets behov och i samverkan med aktörer inom det naturvetenskapliga området. Museet är dock naturligtvis även fortsättningsvis positivt till att samarbeta i forskningsfrågor med övriga museer inom de områden som kan vara av gemensamt intresse.

Bilaga 11 - PM om forskning för kulturområdets behov

Naturhistoriska riksmuseet tillstyrker förslaget om en utökad satsning på finansiering av forskning vid museerna. Museet avstyrker dock de organisatoriska delarna av förslaget, d.v.s. att en nämnd ska inrättas vid en ännu inte bestämd myndighet med övergripande ansvar för frågor som rör kulturområdets forskningsbehov. Det förslag som regeringen lagt om en nämnd inom vetenskapsrådet utgör ett bättre förslag.

Naturhistoriska riksmuseet instämmer i vikten av att de forskningsprojekt som ska finansieras bedöms utifrån vetenskapliga kriterier av sakkunniga forskare verksamma inom sina forskningsområden. Om inte en sådan bedömning görs, kan verksamheten knappast kallas forskning.

Naturhistoriska riksmuseet finner det också oklart hur en högkvalitativ forskning skulle gynnas av en nämnd som skall identifiera "behov och problem" inom kulturområdet. Det är istället en fri forskning drivet av de idéer och hypoteser som växer fram inom forskningssamhället som är garanten för en aktuell och högkvalitativ forskning, såsom sker inom de discipliner där Naturhistoriska riksmuseet är verksamt. För detta ändamål bör etablerade vetenskapliga forskningsfinansiärer utgöra en fullgod struktur för forskningsfinansiering. Museet vill också påpeka att det för att utgöra en kreativ och kvalitativ forskningsmiljö krävs en viss kritisk massa i form av antalet forskare.

Naturhistoriska riksmuseet tillstyrker det andra förslaget till prioriterat område, forskningsinfrastruktur, då exempelvis digitalisering, katalogisering och tillgängliggörande av samlingar är ett viktigt område inom vilket museet är pådrivande inom sitt område.

Naturhistoriska riksmuseet tillstyrker att, i det fall en nämnd e. dyl. skulle bildas i enlighet med förslaget, bör sakkunniga forskare ingå för att ge möjlighet till både en vetenskaplig och kvalitativ bedömning av ansökningar om forskningsmedel.

Naturhistoriska riksmuseet tillstyrker att de forskningsmedel som utredningen föreslår ska delas ut behöver vara av en betydande storlek (utredningen föreslår 150 mkr) och att nya medel tillförs för detta. Museet instämmer således i bedömningen att det vore olyckligt och kontraproduktivt att omfördela kulturmyndigheternas nuvarande forskningsmedel utan en sådan förstärkning. Som museet har framfört i tidigare sammanhang, är bara det faktum att utredningen själv konstaterar att utan tillförsel av väsentliga medel då haverar iden, ett argument som visar på den låga tilltro som utredningen de facto känt för sitt förslag.

Naturhistoriska riksmuseet avstyrker förslaget att medel till nämndens disposition skulle delfinansieras genom de medel som ingår i anslaget 28:36 i utgiftsområde 17 (Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet). Inom detta utgiftsområde ingår medel som enligt anslagets ursprung finansierar delar av för museet prioriterade forsk-

2009-05-19

Dnr 10-114/2009

ningsbehov, t.ex. DNA-laboratorium. Skulle förslaget om en nämnd bli verklighet skulle dess sammansättning huvudsakligen vara kulturpolitiskt betingad, vilket inte skulle ge de bästa förutsättningar för en korrekt bedömning av forskningsbehov inom museets naturvetenskapliga sektor.

Avsnitt 2.5 Kompetensförsörjning

Inom de naturvetenskapliga samlingarnas arbetsområde är det främst akademisk utbildning inom dessa ämnesområden, framförallt biologi och geologi, som står för kompetensförsörjningen. Det är därför viktigt att det finns ett nära samarbete mellan universitetens biologiska och geologiska avdelningar och de naturvetenskapliga museerna. Sålunda kan inte kompetensförsörjningen ses från enbart ett kulturellt perspektiv, utan sätts i samband med den naturvetenskapliga forsknings- och utbildningspolitiken.

Avsnitt 3, 5.7.1 och bilaga 12 - Administration

Generellt kan sägas att de antaganden som gjorts när det gäller besparingspotentialen vid samordning och koncentration av den administrativa verksamheten i gemensamma lösningar bygger på ESV; s rapport där Naturhistoriska riksmuseet inte kan verifiera att de administrativa kostnaderna definieras med samma kriterier som i utredarens rapport. Det innebär att man inte kan använda dessa generella antaganden för en potentiell besparingsdiskussion och därigenom blir underlaget för uttalanden om besparingar inom de administrativa funktionerna ej fullständigt. De beräkningar som görs, är utgående från vår kunskap om området, helt orimliga och det måste i vissa delar antas att det handlar om rena skrivfel. Detta framträder tydligt, och särskilt vad avser stiftelserna.

Vi vill ändå lämna en del kommentarer till specifika förslag enligt nedan.

Naturhistoriska riksmuseet är positivt till att undersöka förutsättningarna för samordning avseende administration och stödfunktioner, men är samtidigt mycket tveksamma till att besparingspotentialen är av den storlek som nämns i utredningen. För att en samordning ska vara lyckad måste den innebära både ekonomiska och verksamhetsmässiga vinster, något som utredningens förslag knappast kan sägas visa på.

Frågan om effektivisering genom att införa gemensamma standardiserade datasystem anser Naturhistoriska riksmuseet vara överskattat. Naturhistoriska riksmuseet, liksom en stor del av de statliga myndigheterna, har samma ekonomi- och personalsystem. System som upphandlas via statliga ramavtal. Vidare införs elektronisk fakturahantering på bred front så att effektiviseringar skall uppnås. Vår bedömning är att en centralisering av denna funktion ej leder till ytterligare effektivisering.

Löneadministration, såsom funktionen är utformad på Naturhistoriska riksmuseet innehåller förutom lönehandläggning även uppgifter av personalhandläggarkaraktär. Naturhistoriska riksmuseet, med sin omfattande forskningsverksamhet som genererar stora externa bidrag från en mängd finansiärer, har ett otal finansieringsformer med olika typer av anställningar. Dessa anställningar kräver en stor personkännedom och en flexibilitet inom regelverket som är utöver ordinär lönehandläggning, som finns på t.ex. en myndighet med fler anställda men med mer likriktade, enstaka anställningsformer.

2009-05-19

Dnr 10-114/2009

Det är inte självklart att centralisering innebär effektivisering. Effektivisering kan också vara ett resultat av närhet till verksamheten. En centralisering kan i värsta fall få en motsatt effekt om det administrativa stödet kommer för långt ifrån verksamheten, genom att egna system måste utvecklas i respektive verksamhet för att klara denna och motverkar själva syftet.

Det står oklart för Naturhistoriska riksmuseet vad utredaren menar med Bas IT, grundläggande IT-stöd och tekniska stödfunktioner. Naturhistoriska riksmuseet är för en lösning som innebär utökad samordning och samverkan inom det administrativa området inklusive IT, men då måste en mycket noggrann och genomtänkt analys av möjliga samordningsvinster utföras.

Andra möjligheter till samverkan bör utredas och studeras. Museivärlden kanske inte enbart bör begränsa sig till den egna sektorn när det gäller att samordna gemensamma resurser. Idag finns ju redan myndigheter med samordnande uppgifter, såsom Kammarkollegiet, ESV, VHS osv. De möjligheter som finns att större myndigheter, som t ex Skattemyndigheten, Lantmäteriet eller andra stödjer mindre genom att öppna sina system för samverkan, måste också studeras.

Avsnitt 3.2.4 - Hyror

Naturhistoriska riksmuseet delar utredarens bedömning av positiva och negativa effekter avseende kostnadshyre-modellen.

På den positiva sidan finns att transparensen, i vad kostnaderna för att bedriva fastighetsförvaltning består av har ökat i förhållande till marknadsliknande hyra där hyresgästen har minimal insikt. Ytterligare positiva effekter av kostnadshyra är att dialogen med Statens fastighetsverk avsevärt har förbättrats samtidigt som den gemensamma planeringen av underhållsåtgärder har utvecklats. Det finns dock fortfarande en utvecklingspotential inom området.

Den del av underhållsåtgärderna som Naturhistoriska riksmuseet kan påverka är trots allt relativt minimal eftersom det gäller endast den som rör den egna verksamheten. Påverkansgraden av fastighetens yttre och tekniska underhåll är i princip obefintlig. Samma förhållande gäller för driftkostnader, kapitalkostnader och administrationskostnader. Naturhistoriska riksmuseet anser att den byggnadstekniska kunskapen skall finnas hos fastighetsförvaltaren och inte hos hyresgästen.

Avsnitt 3.2 5 - Frågan om eftersatt underhåll

Naturhistoriska riksmuseet instämmer i utredarens bedömning att ansvarsfördelningen mellan hyresgäst och fastighetsägare när det gäller eftersatt underhåll måste klargöras. När systemet med kostnadsbaserad hyra infördes definierades inte vad som är att betrakta som eftersatt underhåll. Fastighetsägare och hyresgäst har uppenbarligen olika uppfattning om definitionen för vad som är att räkna som eftersatt underhåll. Där står vi dag även om en dialog inletts med Statens fastighetsverk för att nå en överenskommelse i frågan kring eftersatt underhåll. Det kan konstateras att parterna har olika syn i frågan, vilket komplicerar en god dialog.

Avsnitt 5.2 - Ansvarsmuseer

2009-05-19

Dnr 10-114/2009

Naturhistoriska riksmuseet tillstyrker utredarens förslag att avskaffa rollen som ansvarsmuseum, men avvisar förslaget att samtidigt omfördela de medel som avsattes i verksamhetsstöd. Vi avvisar också utredarens syn på ansvarsmuseirollen enligt följande citat; "Ansvarsmuseibegreppet uttrycker en aldrig förverkligad idé om stödjande och självklara nätverk i samverkan". Det ställningstagandet är inte tillämpligt för den naturhistoriska sektorn. Naturhistoriska riksmuseet har haft en mycket aktiv verksamhet inom ansvarsmuseirollen. Även om uppdraget som ansvarsmuseum upphör anser Naturhistoriska riksmuseet det nödvändigt att fortsätta att verka som sammanhållande nod för naturhistoriska samlingar i Sverige genom ordförandeskapet i NAMSA, Naturhistoriska Museers Samarbetsorganisation.

NAMSA har en viktig funktion i att samordna och utveckla gemensamma insatser för forskning och bevarande av de naturhistoriska samlingarna och är i behov av att fortsätta utvecklas vilket skulle försvåras av den omfördelning av medel som föreslås.

Avsnitt 5.4 1 - Funktioner inom Riksantikvarieämbetet

Naturhistoriska riksmuseet ställer sig tveksam till utredarens förslag att utnämna Riksantikvarieämbetet till nationell expertmyndighet för frågor som rör samlings- och föremålsvård för museer. Riksantikvarieämbetet har idag inte denna kompetens, och det rimligare hade varit att något av de samlingstunga museerna hellre getts denna uppgift. Naturhistoriska riksmuseet efterlyser ett tydliggörande och ett konkretiserande av vad en sådan roll skulle innefatta innan ett slutligt ställningstagande kan göras. NRM förordar en lösning, rörande den naturhistoriska samlings- och föremålsvården, inom ramen för NAMSA.

Den databas- och sökverktygsutveckling som sker inom K-samsök som Riksantikvarieämbetet föreslås få fortsatt ansvar för är en viktig förstärkning av kulturmuseernas samarbete för att göra samlingarna tillgängliga. Naturhistoriska riksmuseet vill dock påpeka att de naturhistoriska museernas skilda verksamhet och behov har glömts bort även i detta sammanhang. Det bör nämnas att en omfattande utvecklingsinsats pågår genom bl.a. *Global Biodiversity Information Facility*; GBIF, vars svenska nod är lokaliserad till Naturhistoriska riksmuseet, genom vilket naturhistoriska samlingar och observationsdata görs globalt sökbara över Internet och tillgängligt för analys. Vidare sker ett betydande samarbete för att tillgängliggöra och samordna naturvetenskapliga samlingar, observationsdata och miljödata mellan de naturvetenskapliga museerna och universiteten, Naturvårdsverket, SMHI m. fl., och på ett europeiskt plan inom projektet Life-Watch där Naturhistoriska riksmuseet är en aktiv partner. Det är knappast ett realistiskt alternativ att de naturvetenskapliga museerna skulle överge en aktiv verksamhet på IT-området för en samordning från RAÄ. I stället bör det ges förutsättningar för att utöka GBIF:s teknologikunnande och uppdrag till att få en större samordnande roll för de naturvetenskapliga samlingarna.

Naturhistoriska riksmuseet samarbetar med övriga naturhistoriska museer och universitetssamlingar för att fram en gemensam nationell databasstandard för de naturhistoriska museerna som bygger på Darwin core. Ett databassamarbete där både kulturmuseer och naturhistoriska museer ingår bör kunna basera sig helt på sammankopplingar av befintliga system som GBIF och K-Samsök. Ett centralt implementerat skulle inte vara önskvärt.

Avsnitt 5.5 - Museikoordinator

NRM avvisar utredarens förslag om permanent samordningsfunktion för museisektorn, men är samtidigt mycket positiv till en utvecklad samverkan mellan de statliga museerna i de frågor som är lämpliga och som ger största verksamhetsmässiga och ekonomiska vinsterna. Förslaget innehåller inte den tydlighet som utredaren strävat efter att uppnå. NRM har däremot en tilltro till att de befintliga institutionerna gemensamt kan utveckla en samordning och samverkan. Samordning och samverkan kan t.ex. ske via utveckling av de befintliga nätverk som redan etablerats inom museisektorn och som utredaren nämner i sin rapport, bl.a. via ett utökat ansvar för Riksförbundet Sveriges Museer.

Avsnitt 5.12 - Stärk Riksförbundet Sveriges museer

NRM stöder utredarens förslag att förstärka Riksförbundet Sveriges museers (RSM). En utveckling i enlighet med utredarens förslag, innebärande både en permanent samordningsfunktion (se avsnitt 5.5) och ett starkare RSM, skulle enligt NRM innebära onödiga kostnader. En sådan utveckling kan t.o.m. vara kontraproduktiv då fördelningen i ansvarsområden kan bli överlappande och därigenom otydliga. En förstärkning av nuvarande struktur, d.v.s RSM, där föreningen får i uppdrag att genomföra kompetensutveckling inom de områden som museivärlden behöver är att föredra. Dock vill NRM understryka att det finns grundläggande skillnader mellan de kultur- och de naturhistoriska museerna. En sådan skillnad, är att de naturhistoriska museernas forskningsverksamhet är mycket omfattande, och av en annan karaktär än den som finns inom de kulturhistoriska. Detta innebär att ett utvecklat uppdrag för RSM måste kombineras med samverkansformer som säkerställer att de naturhistoriska museernas behov tillgodoses. NRM vill här särskilt understryka vikten av samverkan mellan RSM och NAMSA, de naturhistoriska museernas samarbetsorganisation. NAMSA har idag ett femtiotal medlemmar och organiserar museer, naturum, botaniska trädgårdar och djurparker inom landet. NAMSA är en naturlig ingång till medlemskretsen.

får ett utökat mandat att arbeta för identifiera samordningsmöjligheter och museisektorns utveckling som helhet är att föredra.

2009-05-19

Dnr 10-114/2009

Vem som beslutat

I detta ärende har överintendent Jan Olov Westerberg beslutat efter föredragning av verksamhetscontroller Eva Stengård. I den slutgiltiga beredningen har chefen för administrativa avdelningen Lennart Sandberg, forskningschef Per Ericson och tf chef publika avdelningen/kommunikationschef Rebecca Fredriksson deltagit.

Jan Olov Westerberg

Eva Stengård